

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

THE FINANCIAL ASPECTS OF THE PENSION SYSTEM IMPACT ON INCLUSIVE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Якимова А.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та економічної безпеки,
Дніпровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка Всеволода Лазаряна

Yakymova Alla

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Finance and Economic Security Department,
Dnipro National University of Railway Transport named
after Academician V. Lazaryan

Сучасні процеси, що відбуваються в світі, призводять до необхідності стратегічного збалансованого розвитку країн в поєднанні інтересів та благополуччя теперішніх та майбутніх поколінь та довгострокової фінансової стабілізації. Інклюзивність розвитку країни визначається не тільки зростанням ВВП, але й іншими факторами, що мають безпосередній вплив на вироблення державної політики у сфері пенсійного забезпечення, фінансових механізмів забезпечення гідної старості. У статті визначено актуальні проблеми, пов'язані з пенсійним забезпеченням, які визначають необхідність подальшого реформування та зміни архітектури пенсійних систем, проаналізовано основні параметри ефективності національних систем пенсійного забезпечення, які визначаються її доходністю, стійкістю та стабільністю. Досліджено вплив фінансової складової системи пенсійного забезпечення країн на їх інклюзивний розвиток в сучасних умовах.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, система пенсійного забезпечення, ефективність, стабільність, фінансове забезпечення, IDI, MMGPI, зв'язок.

Современные процессы, происходящие в мире, приводят к необходимости стратегического сбалансированного развития стран в сочетании интересов и благополучия нынешних и будущих поколений и долгосрочной финансовой стабилизации. Инклюзивное развитие страны определяется не только ростом ВВП, но и другими факторами, имеющими непосредственное влияние на разработку государственной политики в сфере пенсионного обеспечения, финансовых механизмов обеспечения достойной старости. В статье определены актуальные проблемы, связанные с пенсионным обеспечением, которые определяют необходимость дальнейшего реформирования и изменения архитектуры пенсионных систем, проанализированы основные параметры эффективности национальных систем пенсионного обеспечения, которые определяются ее доходностью, устойчивостью и стабильностью. Исследовано влияние финансовой системы пенсионного обеспечения стран на их инклюзивный развитие в современных условиях.

Ключевые слова: инклюзивное развитие, система пенсионного обеспечения, эффективность, стабильность, финансовое обеспечение, IDI, MMGP, связь.

The negative trends in most of the world's economies, declining GDP growth, progressive population aging, declining birth rates, high unemployment and part-time employment, especially among young people who are the actual contributors to modern-day retirement benefits through PAYG. National pension systems are product of the socio-economic policy of the state, which is a practical embodiment of the dominant scientific theories in a constantly changing environment: demographic, economic, financial, political, regional, etc. A comprehensive approach to the determination of the economic development of countries has been embodied in the Integrated Inclusive Indicator (IDI), which, unlike the level and rate of GDP growth, allows to take into account the parameters that significantly affect the present and future pension provision, including financial continuity of generations, rate of income inequality that affects pension funds and others. The pension systems of different countries have significant differences

caused by economic conditions, political structure, historical traditions, peculiarities of the division of responsibilities between the state and the private sector, but they all have a common goal – to ensure a decent standard of living for their citizens. The actual processes in the world lead to the necessity for a strategic balanced development of countries in the interests and well-being of present and future generations and long-term financial stabilization. The pension systems is characterized by adequacy and sustainability which inversely dependent on both yield and risk. The integrity of the system is determined primarily by institutional principles. The inclusiveness of the country's development is determined not only by GDP growth, but also by other factors that have a direct impact on public policy-making in the field of pension provision, financial mechanisms to secure a dignified old age in the face of global challenges. The article analyzes the main parameters of the effectiveness of national pension systems, which are determined by its profitability, stability and stability. The influence of the financial component of the pension system of the countries on their inclusive development in modern conditions is investigated.

Key words: inclusive development, pension system, efficiency, stability, communication, financial support, IDI, MMGPI, relation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Демографічні деформації у світі неминуче призведуть до того, що всі країни світу, в першу чергу, розвинути, стикнуться з гострою необхідністю переформатування економік для потреб літнього населення. Достойне пенсійне забезпечення є показником гідних стандартів життя, які прийняті у національному суспільстві. Стагнаційні тенденції розвитку більшості економік світу, падіння темпів зростання ВВП, прогресуюче старіння населення, зниження народжуваності, значний рівень безробіття та часткова зайнятість, в тому числі серед молодого населення, яке є фактичним донором виплат сучасним пенсіонерам по системі солідарного пенсійного забезпечення. Національні системи пенсійного забезпечення є продуктом соціально-економічної політики держави, який є практичним втіленням домінуючих наукових теорій в умовах умов існування, що постійно змінюються: демографічних, економічних, фінансових, політичних, регіональних тощо. Комплексний підхід до визначення економічного розвитку країн був втілений в інтегральному показнику інклюзивного розвитку (надалі – IDI), який, на відміну від рівня і темпів зростання ВВП дозволяє врахувати параметри, які в значній мірі впливають на сучасне та майбутнє пенсійне забезпечення, серед яких фінансова спадкоємність поколінь, нерівність доходів населення, яка впливає на обсяги пенсійних фондів та інші.

Необхідно враховувати те, що в сучасних умовах зростає тривалість активного життя людини, тому не можна нехтувати можливістю самофінансування літніх людей, в тому числі з відстроченням пенсійного віку. Ці методи використовуються у більшості розвинених країн.

Таким чином, науковий інтерес має визначення впливу системи пенсійного забезпечення в країні на показник інклюзивності розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Значний внесок в дослідження фінансових аспектів розви-

тку системи пенсійного забезпечення внесли такі вітчизняні вчені як Бобирь О. І. [1], Кириленко О. П. [2], Міндова О.І. [3], Насібова О. В. [4], Смирнов С. О. [1], Толубяк В. С. [5], Чугунов І. Я. [6]. Особливості побудови систем пенсійного забезпечення в зарубіжних країнах та оцінки її ефективності досліджувалися Н. Баром [7], Д. Блейком [8], Дж. Датц [9], П. Даймондом [7], Т. Калланом [10], С. Кином [10], Д. Ноксом [11], Дж. Р. Уолшем [10].

Проблематике інклюзивного розвитку суспільства присвячені праці вчених: О. Зубчика [12], Дж. Гупта [13], Н. Поув [13], М. Рос-Тонен [13], О. Канна [14], С. Классен [15] та інших.

Інклюзивність розвитку країни визначається не тільки темпами зростання ВВП, але й іншими факторами, які мають безпосередній вплив на формування державної політики у сфері пенсійного забезпечення, формування фінансових механізмів для забезпечення гідної старості в умовах глобальних викликів.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є аналіз впливу фінансової складової системи пенсійного забезпечення країни на її інклюзивний розвиток в сучасних умовах глобальної перебудови.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні відбувається світ глобальний демографічний перехід, світ швидко старіє – до 2020 року буде більше 1 мільярда людей у віці 60 років і старше. В країнах з низьким і середнім рівнем доходу проживає 70% літніх людей у світі. Жінки живуть довше за чоловіків по всьому миру в середньому на 4,7 року [16].

В той же час прогрес в глобальній системі охорони здоров'я призвів до зниження показників смертності та швидкого старіння населення в світі. До 2020 року число людей у світі у віці старше 60 років, згідно з прогнозами, досягне 1 мільярда, а до 2050 року – 2 млрд. Ці демографічні зміни відбуваються найбільш швидкими темпами в бідних країнах, де живуть більш 70% людей у віці старше 60 років [17].

Аналіз структури світового населення за віковими групами [18] дозволяє констатувати чітку тенденцію зниження народжуваності в світі, що призвело до скорочення групи населення від

0 до 14 років з 34 % в 1950 році до 0,21 % в 2050 році. А саме ця категорія створює потенціал підтримки майбутніх поколінь. Вікова група 60-79 років зараз вважається віком дожиття, оскільки вміщує середню тривалість життя, вона зросла з 7 % в 1950 році до 11 % в 2019 році з перспективою зрости до 17 % до 2050 року. А глобальна тенденція до подовження життя людей похилого віку від 80 років призведе до зростання їх кількості за наступні 30 років в 2 рази та в 4 рази порівняно з 1950 роками.

Відношення світового працездатного населення 20-64 років до літніх людей старше за 65 років в 2019 році складає 6,3 [18], причому цей рівень для розвинених країн за рахунок значно меншої народжуваності, аніж в країнах, що розвиваються, є значно меншим. В 2050 році це відношення складе 3,5. Медіанний вік зріс з 21,5 років в 1970 році до 29,6 в 2015 році з трендом зростання до 36,2 років в 2050 році.

Економічно-розвинені країни демонструють середній рівень старіння населення – від 7 до 11,5 %. Незважаючи на те, що економічно-активна частина населення створює більш значний внесок до економічного розвитку цих країн, але медіанний вік населення підвищується, народжуваність значно знижується, що призводить до перекоосу у структурі населення. В той же час останнім часом проявилось покоління здорових, освічених літніх людей, які вимагають гарних умов життя, беруть активну участь у соціально-економічних процесах у суспільстві, на відміну від патерналістичних пенсіонерів, які превалюють в країнах, що розвиваються.

Підвищується роль кожної людини при формуванні соціально-економічних відносин між людиною, державою, підприємством та суспільством в цілому, в тому числі щодо фінансового забезпечення літнього населення. Причому глобалізація являє собою процес переплетення інтересів виключно найбільших ультракапіталов транснаціональних компаній і банків, міжнародних фінансових інститутів країн «золотого мільярда» в рамках їх постіндустріального розвитку [19].

За таких тенденцій на світовому рівні для розробки показників соціально-економічного розвитку літні люди враховуються і включаються в статистичні системи на всіх етапах, а вікові обмеження видалені з міжнародних обстежень [16].

Історично національні системи пенсійного забезпечення та їх інститути формувалися різними шляхами: на основі втілення в життя теоретичного базису, на основі еволюційних змін фінансових систем, параметрах сфер державного управління та соціальної політики; або шляхом перенесення та використання зразків пенсійних систем інших країн з урахуванням національних особливостей.

Система пенсійного забезпечення може успішно існувати за умови розвитку інституту пенсійних накопичень, який пов'язаний

з довгостроковим інвестуванням. Звичайно, на ефективність та стабільність таких інвестицій впливає низка ризиків, як макроекономічні – ринкові, фінансові, політичні ризики, так й ризики, які генеруються пенсійними фондами в результаті формування та управління портфелем інвестицій.

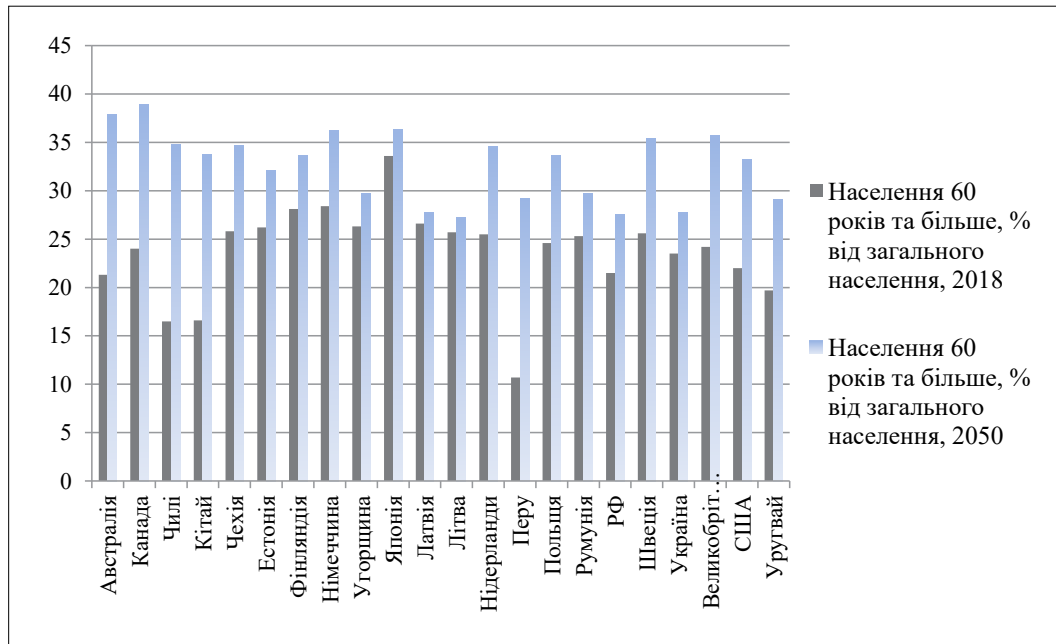
Пенсійні системи різних країн світу мають істотні відмінності, викликані економічними умовами, політичною структурою, історичними традиціями, особливостями розподілу відповідальності між державою і приватним сектором, однак всі вони мають спільну мету – забезпечення гідного рівня життя своїх громадян. [20].

Аналіз тенденцій до старіння націй, дозволяє зробити висновок, що найбільш активне старіння населення буде спостерігатися в таких країнах Латинської Америки, як Чилі (на 18,3 %) та Перу (на 18,5 %), що буде слугувати одним з найважливіших факторів перевірки їх національних новаторських пенсійних систем, які серед країн, що розвиваються, мають досить високий рівень ефективності пенсійної системи. Такі країни, як Австралія (на 16,6 %) та Канада (на 14,9 %) також демонструють значне старіння націй.

Проблема щодо старіння населення спостерігається в Китаї – на 17,2 % до 2050 року. Пенсійне страхування в Китаї станом на 1990 рік було доступне лише 5,4 % китайців, в основному працівникам державних підприємств [22]. Проблема фінансового забезпечення пенсіонерів покладалась на економічно активних родичів та посилювалась наявною і досі системою припису Хукоу [23], яка не дозволяє сільським жителям легально працювати в містах, а, відповідно, отримувати соціальні виплати. Система базового пенсійного страхування сільських та міських жителів була введена в 2009 році, яка прив'язана до внесків членів сім'ї, але на момент впровадження вона практично не діє для осіб у віці 60 років і старше.

Глобальна консалтингова компанія з Австралії «Mercer» є розробником рейтингового показника ефективності та надійності національних пенсійних систем Melbourne Mercer Global Pension Index [24]. В основі рейтингу Mercer враховуються три фактори: адекватність, стійкість та цілісність (рис. 2).

Адекватність оцінюється за критеріями прибутковості пенсійних інвестицій, рівня коефіцієнта заміщення для середньої заробітної плати, податкової підтримки, ефективності моделі пенсійних виплат і зростання вартості активів пенсійної системи. Стійкість включає оцінку рівня покриття пенсійних зобов'язань, число пенсіонерів на одного працюючого, вартість пенсійних активів, розмір внесків і рівень державного боргу країни. Цілісність передбачає оцінку ефективності регулювання, управління пенсійними планами, ступеня захисту інтересів учасників, рівня взаємодії адміністраторів планів з учасниками

Рис. 1. Населення 60 років та старше у відсотках до загального населення країн в 2018 та 2050 роках

Джерело: розраховано за [21]

Рис. 2. Критерії (індекси) ефективності національних пенсійних систем за Melbourne Mercer Global Pension Index (MMGPI)

Джерело: побудовано автором за даними [24]

пенсійної системи, витрат по адмініструванню пенсійної системи [24].

Аналіз національних пенсійних систем дозволяє зробити висновок, що адекватність та стійкість знаходиться в оберненій залежності,

як дохідність та ризик, існує явне протиріччя. Цілісність системи визначається у першу чергу інституційними засадами.

Для визначення MMGPI розраховується більш ніж 40 показників для кожної системи пенсійних

доходів. Це дозволяє висвітлити недоліки у кожній системі та, на цій основі сформувати можливі напрями реформ, які б забезпечили більш адекватні пенсійні виплати, підвищили стійкість у довгостроковій перспективі та підвищили довіру до приватної пенсійної системи [24]. Таким чином, аналіз факторів, які мають значення нижче за достатній, повинні стати напрямими, за якими повинні формуватися заходи державної політики в сфері реформування пенсійної системи.

Інтегральний показник MMGPI найбільший для скандинавських країн (Нідерланди (80,3), Данія (80,2), Фінляндія (74,5)). Країни, в яких критерії стійкості та адекватності знаходяться вище рівня достатності, мають

Важливим аспектом стійкості національної пенсійної системи є вартість сукупних пенсійних активів країни. Обсяги пенсійних фондів формуються з державних та всіх варіантів недержавних планів, фондів або схем, що забезпечують пенсійний дохід.

Найбільші за обсягом пенсійні фонди мають країни: Нідерланди (183,7 %), США (134,9 %), Австралія (120 %), Великобританія (95,29 %), Канада (90,6 %), тобто це країни, які першими запровадили фондовані пенсійні схеми. Для порівняння, пенсійні фонди Китаю складають лише 1,48 % ВВП. До речі, обсяги заощаджень

домогосподарств по відношенню до ВВП в Китаї залишається одним з найвищих в світі: у 2015 році він становив 37,7% ВВП (для порівняння: в США цей показник – 6,29% ВВП, в єврозоні – 5,72%). Такі величезні заощадження багато в чому пов'язані з недостатнім розвитком пенсійної системи [23]. В Україні цей показник складає 0,13 %.

За сумарним обсягом активів пенсійних фондів США є безумовним світовим лідером. Загальні активи американських ПФ досягають майже \$ 12 трлн. У той же час найбільший американський пенсійний фонд – California Public Employees 'Retirement System – займає лише 5-й рядок у глобальному рейтингу з активами \$ 283 млн. За підсумками 2013 фінансовий року прибутковість вкладень CalPERS досягла позначки 18,42 % річних [27].

Один з двох недержавних фондів Нідерландів ABP (Stichting Pensioenfonds ABP) є найбільшим в світі пенсійним фондом за співвідношенням його активів до ВВП країни – 160,2 %. Його активи в 2014 році склали \$ 425 млрд.

Але поряд з цим, має місце глобальний дефіцит пенсійних заощаджень на суму \$ 70 трлн., який зростає до \$ 400 трлн. в 2050 році [28].

Лише біля 27 % від загального населення ЄС у віці від 25 до 59 років добровільно підпи-

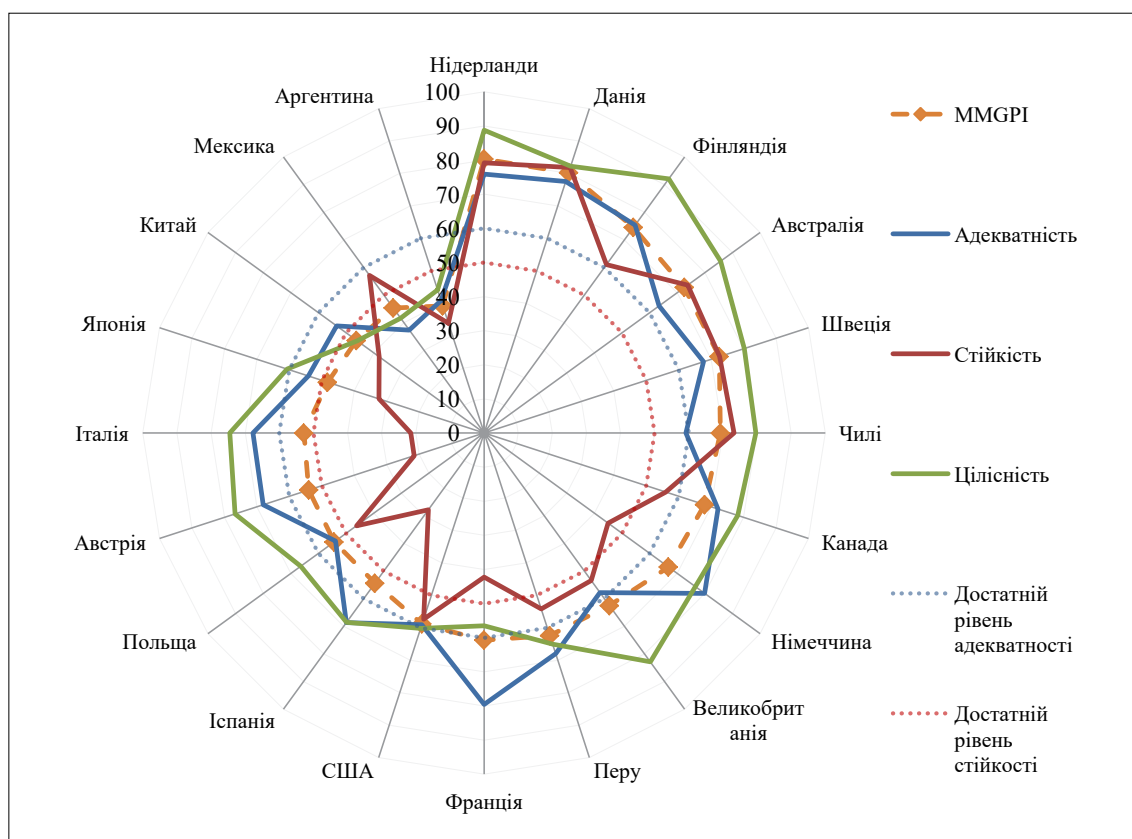
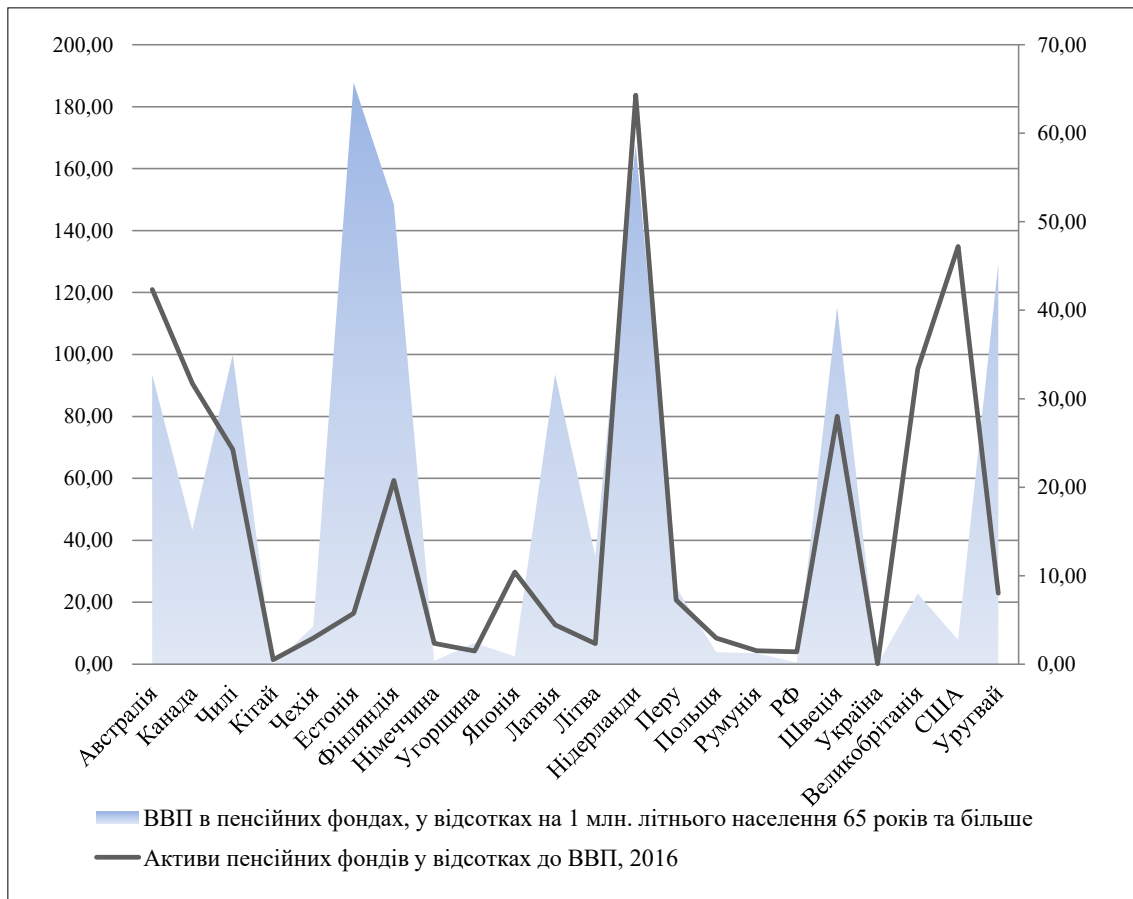

Рис. 3. Критерії ефективності національних пенсійних систем країн світу за MMGPI в 2018 році

Джерело: побудовано автором за даними [25]

Рис. 4. Активи пенсійних фондів у відсотках до ВВП країн та у відсотках на 1 млн. пенсіонерів за 2016 рік

Джерело: побудовано автором за даними [26]

суються на фінансові продукти з довгостроковими цілями індивідуального пенсійного забезпечення [29].

Безперечно, існує взаємозв'язок системи пенсійного забезпечення та економічного розвитку суспільства. З одного боку стабільно функціонуюча фінансова система дозволяє фінансово забезпечити пенсіонерів через перерозподільний та накопичувальний механізми. З іншого боку, ресурси пенсійних фондів є цінним джерелом довгих грошей, які вкрай необхідні для ефективного функціонування економіки.

Індекс інклюзивного розвитку є інструментом, який спрямований не стільки на статистичний підрахунок ефективності та успішності національної соціальної політики в сучасних умовах, скільки на можливість його врахування в майбутньому, в умовах Четвертої промислової революції, ще більше змінять ландшафт для економічних розрахунків [30].

У звіті Всесвітнього економічного форуму 2018 року, один з авторів-розробників IDI акцентує на доцільність рівняння країн на IIP в якості практичного орієнтиру при розробці та реалізації державної соціально-економічної політики, що свідчить про певне прийняття

методології індексу з боку світової економічної спільноти [14].

При розрахунку IDI країни, які досліджуються, поділяються на дві групи: передові розвинуті країни (30 країн); країни, що розвиваються (77 країн).

Такий поділ демонструє відмінність розуміння нерівності й бідності в країнах другої групи. А це призводить до викривлень та неможливості проведення адекватного порівняння [12].

Найкращі позиції займають країни так званої Скандинавської моделі соціал-демократії: Норвегія, Ісландія, Данія, Швеція, які займають, відповідно, перше, друге, п'яте та шосте місця в рейтингу економічно розвинутих країн. Поряд з тим, тренд IDI є негативним.

Україні знаходиться у другому секторі і знаходиться на 49 місці (або 79 місці з 107) в рейтингу 2018 року. Для порівняння, країни колишнього соціалістичного табору, займають: Латвія – 4 місце (34 в загальному переліку), Казахстан – 15 (45), РФ – 19 (49), Грузія – 32 (62). Естонія відноситься вже до розвинених країн, її IDI складає 4,74 (22 місце).

Нами було побудовано економетричну модель впливу елементів ефективності пенсій-

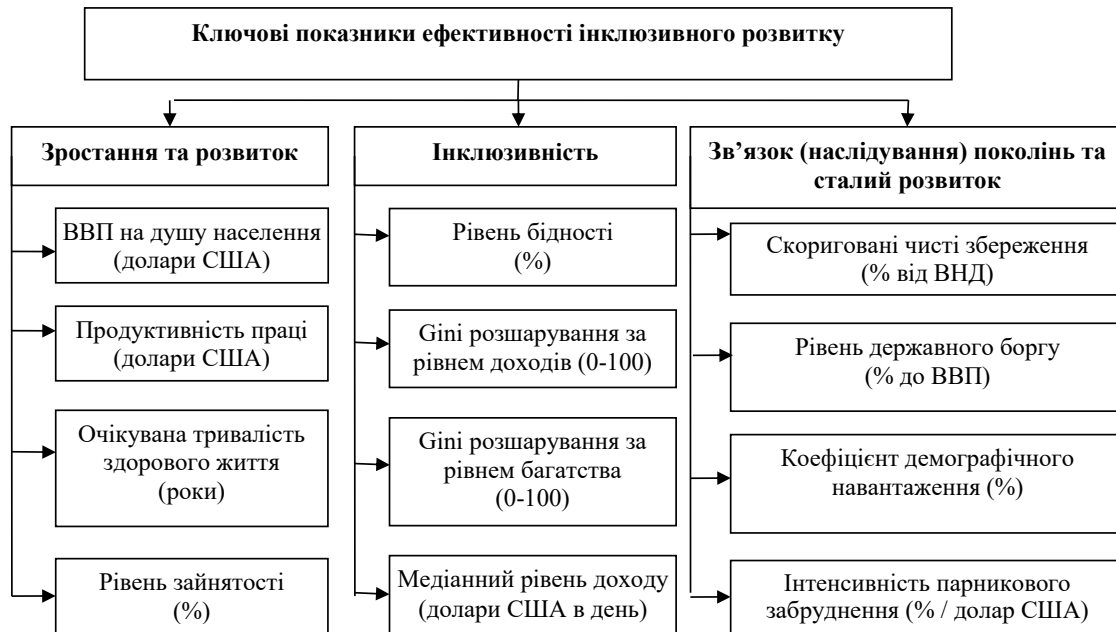

Рис. 5 Складові індексу інклюзивного розвитку IDI

них систем 20 країн, які брали участь у розрахунку MMGPI, на інклюзивний індекс їх розвитку (IDI), яка має вигляд:

$$IDI = 2,5012 + 0,00558 \cdot A + 0,0186 \cdot S + 0,0147 \cdot I, \quad (1)$$

(0,32)   (0,006)   (0,003)   (0,006)

де A – адекватність національної пенсійної системи, бали; S – стійкість пенсійної системи, бали; I – цілісність пенсійної системи, бали.

У дужках в рівнянні приведені стандартні помилки, які вказують на значимість відповідних коефіцієнтів моделі. Для всіх трьох факторів коефіцієнт моделі має майже 100-відсоткову значимість.

Знайдений зв'язок є суттєвим за критеріями Фішера і Стюдента. Множинний коефіцієнт детермінації моделі R^2 складає 84,9 %.

Це підтверджує макроекономічний досить щільний зв'язок між рівнем інклюзивного розвитку країни та ефективністю її пенсійної системи.

Найбільший вплив в моделі має фактор стійкості (S), парний коефіцієнт кореляції для якого – найбільший та складає 66,6 %. В цьому є логіка, оскільки два показника, які формують показник S приймають участь у розрахунку складової IDI «Наслідування поколінь та сталий розвиток», а саме, коефіцієнт залежності та рівень державного боргу країни. Другий за значенням фактор цілісності (I), парний коефіцієнт кореляції для якого – 56,3 %.

Таким чином, на рівень інклюзивного розвитку країни найбільший вплив має не стільки адекватність та прибутковість пенсійної системи (парний $R = 25\%$), скільки її стабільність та цілісність, що реалізується не тільки фінансовими (із забезпечення прибутковості пенсійних активів, податковими), а інституційними інструментами, а саме, коефіцієнт залежності та рівень державного боргу країни.

ментами, що включає в себе захист прав власності на пенсійні активи, регуляторні механізми, трансакційні витрати з управління та адміністрування пенсійних фондів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В результаті аналізу чинників, що визначають ефективність національних систем пенсійного забезпечення, виявлено, що вони впливають на інклюзивний розвиток країн. ВВП на душу населення, рівень зайнятості, розшарування за рівнем доходів визначають реальні можливості працездатного населення формувати достатній обсяг пенсійних фондів, як накопичувальних, так й перерозподільних. Зростання очікуваної тривалості здорового життя визначає можливості літнього населення активно приймати участь у продуктивній діяльності, та, відповідно, зниження фінансового навантаження на державні фінанси. Коефіцієнт демографічного навантаження визначає позитивний або негативний аспект спадковості поколінь у фінансуванні потреб пенсіонерів. Зростання величини чистих збережень визначає тенденцію на відкладання споживання, що, за умови ефективного управління, сприятиме зростання фінансових можливостей майбутніх пенсіонерів.

Визначено, що на рівень інклюзивного розвитку країни найбільший вплив має не стільки адекватність та прибутковість пенсійної системи, скільки її стабільність та цілісність, що реалізується не тільки фінансовими (із забезпечення прибутковості пенсійних активів, податковими), а інституційними інструментами, що включає в себе захист прав власності на пенсійні активи, регуляторні механізми, трансакційні витрати з управління та адміністрування пенсійних фондів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобирь О.І., Смирнов С.О. Фінансовий механізм системи пенсійного забезпечення : монографія. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2008. 249 с.
2. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи : Монографія / О.П. Кириленко та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 350 с.
3. Міндова О.І. Трансформація системи пенсійного забезпечення в умовах євроінтеграції України. автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2017. 20 с.
4. Насібова О. В. Фінансовий механізм пенсійного забезпечення в Україні. автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2015. 22 с.
5. Толуб'як В.С. Фінансові механізми пенсійного забезпечення : монографія. Тернопіль : Тернограф, 2011. 336 с.
6. Чугунов І.Я, Насібова О.В. Фінанси пенсійного забезпечення : монографія. Київ : КНТЕУ, 2017. 248 с.
7. Barr N., Diamond P. (2006). The economics of pensions. // *Oxford review of economic policy*. Vol. 22, № 1. P. 15–39. DOI: 10.1093/oxrep/grj002
8. Blake D. (2006) *Pension Finance* / David Blake. John Wiley & Sons Ltd., 2006. 451 p.
9. Datz G. (2014) *Varieties of Power in Latin American Pension Finance : Pension Fund Capitalism, Developmentalism and Statism* // *Government and Opposition* / P. 1-19. URL : https://www.academia.edu/7183646/Varieties_of_Power_in_Latin_American_Pension_Finance_Pension_Fund_Capitalism_Developmentalism_and_Statism (дата звернення: 19.09.2019)
10. Callan T., Keane C., Walsh J.R. (2009). *Pension Policy : New Evidence on Key Issues*. The economic and social research institute. Dublin. P. 1–50.
11. Knox D. (2011) *Global pension index* / David Knox, Julie Cook, MinjieShen. Melbourne : Australian Centre for Financial Studies, 2011. 64 p.
12. Зубчик О.А. Індекс інклюзивного розвитку як сучасний інструмент аналізу державної політики. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 86-91. URL : http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/18.pdf (дата звернення: 15.09.2019)
13. Gupta J., Pouw N., Ros-Tonen M. (2015) *Towards an Elaborated Theory of Inclusive Development* / J. Gupta, N. Pouw, M. Ros-Tonen // *European Journal of Development Research*, № 27, 2015. P. 541-559. DOI : 10.1057/ejdr.2015.30
14. Cann O. (2018) *The Inclusive Development Index 2018*. *World Economic Forum, 2018*. URL : <https://reports.weforum.org/the-inclusive-development-index-2018/press-release/> (дата звернення: 15.09.2019)
15. Klasen S. (2010) *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals*. *ADB Sustainable Development Working Paper Series, ADB*, Vol. 12, 2010. URL : <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28492/adb-wp12-measuring-inclusive-growth.pdf> (дата звернення: 19.09.2019)
16. *Global Age Watch Insights 2018: Report, summary and country profiles*. URL : <http://globalagewatch.org/reports/global-agewatch-insights-2018-report-summary-and-country-profiles/> (дата звернення: 15.09.2019)
17. Rodin J, and de Ferranti D. (2012) *Universal health coverage: the third global health transition?* *The Lancet* 380:9845, 2012, pp. 861-862. DOI : 10.1016/S0140-6736(12)61340-3
18. *Population by age group (data)*. URL : <https://population.un.org/ProfilesOfAgeing2019/index.html> (дата звернення: 15.09.2019)
19. Федоров Л.В. Развитие систем пенсионного обеспечения : теория, концепции, социальная динамика, бюджетно-финансовое совершенствование : монография. М. : Издательство РГСУ, 2016. 278 с.
20. Креховецька Л.Г. Використання досвіду зарубіжних країн у створенні тривірневої пенсійної системи України. *Демографія та соціальна економіка*. 2010, С. 123-130. URL : <https://dse.org.ua/archive/14/13.pdf> (дата звернення: 09.10.2019)
21. *Explore the Help Age Social Pensions Database*. URL : <http://www.pension-watch.net/> (дата звернення: 22.09.2019)
22. Спивак В. Пенсии для миллиарда. Есть ли в Китае пенсионная система? URL: <https://carnegie.ru/commentary/76657> (дата звернення: 22.09.2019)
23. *Hukou Difficulty Index*. URL : <https://macropolo.org/digital-projects/on-the-road/hukou-difficulty-index/> (дата звернення: 10.10.2019)
24. *Melbourne Mercer Global Pension Index. Full report'2019*. URL : <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/MMGPI%202019%20Full%20Report.pdf> (дата звернення: 19.10.2019)
25. *Melbourne Mercer Global Pension Index. Full report'2018*. URL : <https://australiancentre.com.au/wp-content/uploads/2018/10/MMGPI-Report-2018.pdf> (дата звернення: 04.05.2019)
26. *Активы пенсионных фондов к ВВП. Классация стран*. URL : https://ru.theglobaleconomy.com/rankings/pension_funds_assets/ (дата звернення: 09.10.2019)
27. Павлов Ю. Крупнейшие пенсионные фонды мира. URL : <https://ubr.ua/finances/finance-ukraine/vromoshch-hrojsmanu-krupnejshie-pensionnye-fondy-mira-3855703> (дата звернення: 09.09.2019)

28. «We'll Live to 100 – How Can We Afford It?», *World Economic Forum*, 2017. URL : <https://www.weforum.org/whitepapers/we-ll-live-to-100-how-can-we-afford-it> (дата звернення: 19.09.2019)
29. EIOPA's advice on the development of an EU Single Market for personal pension products (PPP), 4 July 2016. URL : <https://eiopa.europa.eu/Publications/Consultations/EIOPA%27s%20advice%20on%20the%20development%20of%20an%20EU%20single%20market%20for%20personal%20pension%20products.pdf> (дата звернення: 22.09.2019)
30. R. Samans A. (2018) new way to measure economic growth and progress. *World Economic Forum 2018*. URL : <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/towards-a-new-measure-of-growth>. (дата звернення: 25.09.2019)

REFERENCES:

1. Bobir' O.I., Smirnov S.O. (2008) *Finansoviy mekhanizm sistemi pensiyного zabezpechennya* [Financial mechanism of the pension system] Dnipropetrovs'k: Nauka i osvita. (in Ukrainian)
2. Kirilenko O.P. (ed.) (2013) *Rozvitok derzhavnogo pensiyного strakhuvannya v umovakh pensiyної reformi* [Development of state pension insurance in the conditions of pension reform] Ternopil': TNEU. (in Ukrainian)
3. Mindova O.I. (2017) *Transformatsiya sistemi pensiyного zabezpechennya v umovakh evrointegratsii Ukraїni* [Transformation of pension system in conditions of euro integration of Ukraine]. (PhD Thesis) Kyiv: European University.
4. Nasibova O.V. (2015) *Finansoviy mekhanizm pensiyного zabezpechennya v Ukraїni* [Financial mechanism of pensions in Ukraine]. (PhD Thesis) Kiev: National University of Trade and Economics.
5. Tolub'yak V.S. (2011) *Finansovi mekhanizmi pensiyного zabezpechennya* [Financial mechanisms of pension provision]. Ternopil': Ternograf. (in Ukrainian)
6. Chugunov I.Ya, Nasibova O.V. (2017) *Finansi pensiyного zabezpechennya* [Retirement Finance]. Kiiv: KNTEU. (in Ukrainian)
7. Barr N., Diamond P. (2006). The economics of pensions // *Oxford review of economic policy*. Vol. 22, № 1. P. 15–39. DOI: 10.1093/oxrep/grj002
8. Blake D. (2006) *Pension Finance* / David Blake. John Wiley & Sons Ltd., 2006. 451 p.
9. Datz G. (2014) *Varieties of Power in Latin American Pension Finance : Pension Fund Capitalism, Developmentalism and Statism // Government and Opposition* / P. 1-19. Available at: https://www.academia.edu/7183646/Varieties_of_Power_in_Latin_American_Pension_Finance_Pension_Fund_Capitalism_Developmentalism_and_Statism (accessed 19 September 2019)
10. Callan T., Keane C., Walsh J.R. (2009). *Pension Policy : New Evidence on Key Issues*. The economic and social research institute. Dublin. P. 1–50.
11. Knox D. (2011) *Global pension index* / David Knox, Julie Cook, MinjieShen. Melbourne : Australian Centre for Financial Studies, 2011. 64 p.
12. Zubchuk O.A. (2018) Indeks inkljuzyvного rozvytku yak suchasnyj instrument analizu derzhavnoi' polityky [The index of inclusive development is an essential tool for the analysis of state policy]. *Vcheni zapysky Tavrijs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. I. Vernads'kogo* [Read the notes of the Tauride National University on behalf of V. I. Vernadsky. Seriya: State control] vol. 29(68), no. 1, pp. 86-91.
13. Gupta J., Pouw N., Ros-Tonen M. (2015) *Towards an Elaborated Theory of Inclusive Development* / J. Gupta, N. Pouw, M. Ros-Tonen // *European Journal of Development Research*, № 27, 2015. P. 541-559. DOI: 10.1057/ejdr.2015.30
14. Cann O. (2018) *The Inclusive Development Index 2018*. *World Economic Forum*, 2018. Available at: <https://reports.weforum.org/the-inclusive-development-index-2018/press-release/> (accessed 15 September 2019)
15. Klasen S. (2010) *Measuring and Monitoring Inclusive Growth: Multiple Definitions, Open Questions, and Some Constructive Proposals*. *ADB Sustainable Development Working Paper Series, ADB*, Vol. 12, 2010. Available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28492/adb-wp12-measuring-inclusive-growth.pdf> (accessed 19 September 2019)
16. *Global Age Watch Insights 2018: Report, summary and country profiles*. Available at: <http://globalagewatch.org/reports/global-agewatch-insights-2018-report-summary-and-country-profiles/> (accessed 15 September 2019)
17. Rodin J, and de Ferranti D. (2012) *Universal health coverage: the third global health transition? The Lancet* 380:9845, 2012, pp. 861-862. DOI: 10.1016/S0140-6736(12)61340-3
18. *Population by age group (data)*. Available at: <https://population.un.org/ProfilesOfAgeing2019/index.html> (accessed 15 September 2019)
19. Fedorov L.V. (2016) *Razvitie sistem pensionnogo obespechenija: teorija, koncepcii, social'naja dinamika, bjudzhetno-finansovoe sovershenstvovanie* [The development of pension systems: theory, concepts, social dynamics, fiscal improvement]. Moscow: Publishing house of RSSU. (in Russian)
20. Krehovec'ka L.G. (2010) *Vykorystannja dosvidu zarubizhnyh kraїn u stvorenni tryrivnevoi' pensijnoi' systemy Ukraїny* [Using the experience of foreign countries in creating the three-level pension system in Ukraine]. *Demografija ta social'na ekonomika* [Demography and the social economy] 2(14):123-130 pp. 123-130.
21. *Explore the Help Age Social Pensions Database*. Available at: <http://www.pension-watch.net/> (accessed 22 September 2019)

22. Spivak V. (2018) Pensii dlja milliarda. Est' li v Kitae pensionnaja sistema? [Pensions for a billion. Does China have a pension system?] Available at: <https://carnegie.ru/commentary/76657> (accessed 22 September 2019)
23. Hukou Difficulty Index. Available at: <https://macropolo.org/digital-projects/on-the-road/hukou-difficulty-index/> (accessed 10 October 2019)
24. Melbourne Mercer Global Pension Index. Full report'2019. Available at: <https://info.mercer.com/rs/521-DEV-513/images/MMGPI%202019%20Full%20Report.pdf> (accessed 19 October 2019)
25. Melbourne Mercer Global Pension Index. Full report'2018. Available at: <https://australiancentre.com.au/wp-content/uploads/2018/10/MMGPI-Report-2018.pdf> (accessed 04 May 2019)
26. Pension fund assets to GDP – Country rankings. Available at: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/pension_funds_assets/ (accessed 09 October 2019)
27. Pavlov Yu. (2017) *Krupneyshie pensionnye fondy mira* [The largest pension funds in the world]. Available at: <https://ubr.ua/finances/finance-ukraine/v-pomoshch-hrojsmanu-krupnejshie-pensionnye-fondy-mira-3855703> (accessed 09 September 2019)
28. «We'll Live to 100 – How Can We Afford It?», *World Economic Forum*, 2017. Available at: <https://www.weforum.org/whitepapers/we-ll-live-to-100-how-can-we-afford-it> (accessed 19 September 2019)
29. EIOPA's advice on the development of an EU Single Market for personal pension products (PPP), 4 July 2016. Available at: <https://eiopa.europa.eu/Publications/Consultations/EIOPA%27s%20advice%20on%20the%20development%20of%20an%20EU%20single%20market%20for%20personal%20pension%20products.pdf> (accessed 22 September 2019)
30. R. Samans A. (2018) new way to measure economic growth and progress. *World Economic Forum 2018*. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/towards-a-new-measure-of-growth>. (accessed 25 September 2019)